

УДК ЗН. 15:373.3

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE CULTURE OF THE SUBJECTS OF
EDUCATIONAL PROCESS: RESOURCES OF PARTNERSHIP
INTERACTION

Nadiia Kichuk¹

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ: РЕСУРСИ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Надія Кічук¹

***Abstract.** The article highlights some results of the analysis of modern scientific ideas about the basic categories of innovation as a field of scientific knowledge. Emphasis is placed on the innovative culture – the integral personal and professional quality of the teacher – researcher and applicant as subjects of the educational process in higher education, on the dominance of their subject-subject interaction. The role of the problem group of students, the forms of organization of research activities on the basis of partnership in the subsystem «teacher – researcher – graduate» are determined.*

***Key words:** novation, innovation, innovative culture, partnership, higher school.*

***Анотація.** У статті висвітлено деякі результати аналізу сучасних наукових уявлень про базові категорії інноватики як галузі наукових знань. Закцентовано на інноваційній культурі – інтегральній особистісно-професійної якості викладача – науковця й здобувача як суб'єктів освітнього процесу вищої школи, на домінантності їхньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Означено роль проблемної групи студентів – форми організації науково-дослідницької діяльності на засадах партнерства у підсистемі «викладач – науковець – здобувач вищої освіти».*

***Ключові слова:** новація, інновація, інноваційна культура, партнерська взаємодія, вища школа.*

Якісні новоутворення, котрі є помітними в освітній сфері під впливом інтенсивних заходів, спрямованих на реалізацію концепції «Нова українська школа», як безпосередньо, так і опосередковано пов'язані із проблемним полем інноватики. Йдеться про науку, про нововведення, яка вже сформувала відповіді на низку базових питань, що донедавна були дискусійними. А саме: чи доречно трактувати як тотожні поняття «винахід» і «нововведення», чому потребує прискіпливості процес зангужування у науковий простір понять «новація» і «інновація», якщо розуміти вагу в інноваційному процесі параметра новизни, то якими є її критерії тощо.

¹ Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Izmail State University of Humanities, Ukraine, Address: Repina St, 12, Izmail, Odessa Region, 68601, E-mail: izmayil@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0558-2201

¹ доктор педагогічних наук, професор, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна. E-mail: izmayil@ukr.net; ORCID: 0000-0002-0558-2201

Аналіз наукового фонду з проблематики інноватики засвідчує про наявність тенденції до фундаментального вивчення саме у певному контексті. Зокрема, в розрізі своєрідності ресурсів військової професійної освіти (Холодкова Л.А.), потенціалу університетської освіти педагогів-інженерів (Штефан Л.В.), становлення досвіду новаторства вчителів через специфіку впливу навчально-науково-педагогічних комплексів (Шапран О.І.). Якщо ж систематизувати результати фундаментальних досліджень науковцями основ інноватики, то уможлиблюється, зокрема, такі узагальнення: поняттям «винахід» доречно позначити щось принципово нове, а про нововведення правомірно говорити тоді, коли йдеться про освоєння винаходу; слід уважати, що наявні певні «нюанси» у трактуванні понять «новація» і «інновація», адже реалізована новація є інновацією. Вчені здебільшого єдині й у визнанні, що процесу розгортання інновації притаманна етапність – виникнення, формування, поширення, освоєння, запровадження, модифікація [5].

У зв'язку із зазначеним, слід взяти до уваги вимоги, котрі визначено нормативно-правовою базою здійснення інноваційної освітньої діяльності, а саме: у суто науково-педагогічному сенсі до інноваційних явищ відносяться лише ті, що мають контентом педагогічну систему в цілому, де метою є позитивні й відчутні результати ще й у компонентах означеної системи та і у цілісному її вимірі [7].

Вчені здебільшого схиляються до думки, що на часі стимулювання зацікавленого ставлення освітянської спільноти до інноваційних перетворень. У цьому ракурсі важко переоцінити обізнаність освітян у незаперечній соціально-педагогічній цінності, яку не витрачають і нині класичні педагогічні системи А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, Р. Штайнера та ін. Водночас, учені, конкретизуючи закон стереоптизації освітніх інновацій, все ж небезпідставно наголошують на природності опору в освітніх колах [6]. Про це ж засвідчують і реалії сьогодення, котрі віддзеркалюють динаміку реалізації концепції «Нова українська школа». На превеликий жаль доводиться констатувати, що 77 % досліджуваних учителів, котрі взяли участь у всеукраїнському психологічному експерименті «Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій у навчальних закладах різного рівня», мають лише середній рівень відчуття причетності до реформування [3, с. 42].

Зазначене актуалізує щонайменше два аспекти порушення проблеми: з одного боку, формування позитивної мотивації суб'єктів освітнього процесу (зокрема, вищої школи як основного етапу особистісно-професійної ідентифікації майбутнього фахівця) щодо імператива інноваційного підходу до самоздійснення в обраній професії, а, з іншого – цілеспрямований вплив на розвиток інноваційної культури здобувача вищої освіти.

Принагідно відмітимо, що дослідниками проблематики вищої школи встановлено доречність осмисляти інноваційну компетентність особистості в якості важливого показника її інноваційної культури. У цьому контексті привертають особливу увагу наопрацювання тих дослідників, котрі зауважують на важливості

VI Дунайські наукові читання

відповідної «технологічної організації» (Коновальчук І.І.) щодо прицільного впливу на інтегративну якість, якою постає інноваційна культура. Не менш важливими є й зауваги дослідників проблематики інноваційного менеджменту відносно значущості інноваційного мислення особистості та його маркерів дотично викликів сьогодення [2].

Якщо ж більш докладно схарактеризувати феномен «інноваційна культура», то вчені (Афанасьєва О., Борисова Л., Козлова О., Міленкова Р. та ін.) визначають, з одного боку, важливість дослідницької компетентності, а з іншого – контекстність у ньому іміджевих ознак особистості. Дійсно, саме імідж виступає тим «символом», який «інформує» професійну спільноту та соціум у цілому про соціальний, індивідуальний та суто фаховий статус фахівця [1].

З вищеокреслених позицій нами й відбувалась аналітична робота, спрямована на випереджувальний розвиток інноваційної культури здобувачів вищої освіти. У цьому зв'язку варто зважити, що психолого-педагогічна наука доводить наскільки принципово важливим є суб'єктний вимір особистості (К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, О. Леонтьєв, В. Мерлін, С. Рубінштейн та ін.). Адже цей вимір визначає і особистість викладача-науковця, і особистість здобувача вищої освіти як тих, що здатні привносити у діяльність щось нове, індивідуальне, неповторне, тобто йдеться про «індивідуальну креативність», про прояв суб'єктності особистості через творчу активність.

Партнерська взаємодія у підсистемі «викладач-науковець та здобувач вищої освіти» постає як психолого-педагогічний механізм, котрий дозволяє розширити пізнавально-розвивальний простір закладу вищої освіти через залучення додаткових ресурсів означених суб'єктів освітнього процесу. До того ж партнерство суттєво доповнюється єдністю цілей, де викладач-науковець спрямовує зусилля на професійну підготовку конкурентоздатного фахівця, а студент - умотивований само реалізуватися ще в одному різновиді діяльності – навчально-дослідницькій – задля того, щоб стати успішним упродовж життєвого шляху. До зазначеного слід додати ще й такі сприяючі обставини: професійну компетентність студента у питаннях конструктивного розвитку як майбутнього фахівця – дослідника та наявний у викладача – науковця досвід дослідницької діяльності, вироблені ним методи, способи і технології, котрі вже накопичені в результаті особистісно-професійного становлення. Отож, партнерська взаємодія у зазначеній площині забезпечує успішну реалізацію функцій сприяння співробітництву і співтворчості в освітньому процесі задля набуття якісно нового програмного продукту – розвиток інноваційного стилю мислення особистості.

Ми виходимо із розуміння, що феноменологія партнерської взаємодії відзеркалює своєрідність конструкту «суб'єкт – суб'єктна комунікативна взаємодія», адже постулатом педагогіки є визнання, що без взаємодії взагалі не уможлиблюється комунікація. З огляду ж на положення наукової психології, саме суб'єктний вимір особистості сприяє більш рельєфному уявленню про ресурсність освітнього процесу ЗВО в аспекті «сходження до суб'єктності студента». Відтак

стає очевидною й значущість діалогу – «двостороннього смислового зв'язку», основи інтерактивного навчання студентів [4, с. 192].

Спільна дослідницька діяльність у підсистемі «викладач ЗВО – здобувач вищої освіти» – чинник стимулювання інтересу до інноваційного освітнього середовища. Причому не лише на рівні освітнього процесу вищої школи, а й формування готовності, як особистісно-професійної якості, налаштованості на винахід, нововведення, новації спочатку у квазіпрофесійній діяльності, а згодом – повноцінній професійній діяльності. Такий чинник, як переконали досвід, і стимулює зародження нових ідей, і оптимізує процес реалізації таких ідей. Це пов'язано, з одного боку, із цілеспрямованим формуванням майбутнього фахівця як дослідника, а, з іншого – особистісно-професійною самореалізацією викладача-науковця.

Якщо виходити із ідеї ступеневої підготовки педагога у розрізі рівнів вищої освіти (початковий, бакалаврський, магістерський), то вченими встановлено сукупність необхідних і достатніх педагогічних умов, за яких досягається позитивна динаміка готовності здобувачів вищої освіти до проведення педагогічних досліджень – одного із виявів особистісно-професійної здатності як педагога-дослідника. Це: стимулювання мотивації та активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів; організація їх навчання «як дослідження»; оптимальне поєднання репродуктивної й творчої різновидів діяльності; інтеграція форм як індивідуальної, так і групової діяльності [8, с. 185]. Отож, лекція-дискусія, виконання студентами різнорівневих індивідуально-творчих завдань на семінарсько-практичних заняттях, участь у дослідницьких проектах та залучення до покрокового їх написання, організація самостійної науково-дослідницької діяльності впродовж різновиду навчальної практики студентів через виконання діагностичних, гностичних та проектувальних завдань – такі форми, як переконали досвід, є результативними у становленні майбутнього фахівця – дослідника. Слід зауважити, що окреслений підхід сприяє практичній реалізації класичного положення сухомлінистики: «Стає майстром педагогічної справи найперше той, хто відчув у собі дослідника».

Саморефлексія досвіду доводить конструктивний характер такої організаційної форми науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти, якою постає проблемна група студентів. В нашому досвіді, метою створення такої групи розцінювалися, з одного боку, активізація наукового пошуку здобувачів, а, з іншого – через обізнаність у проблемному полі сучасної вітчизняної освіти, розвиток їх схильності до інновацій.

У нашому досвіді таке двоєдине завдання проблемної групи, зокрема, здобувачів вищої освіти ОС «магістр», розв'язувалося у такий спосіб: тематика настановної зустрічі пов'язувалась із інформаційним повідомленням викладача-модератора про кореляційні взаємозалежності підготовки студента-дослідника та високо рейтингового інноваційного потенціалу фахівця-практика; наступне заняття проблемної групи спрямовувалося на обговоренні галузевих особливостей та

VI Дунайські наукові читання

регіональної специфіки педагогічних інновацій із опорою на презентацію портфоліо досягнень найбільш визнаних у регіоні творчих фахівців-практиків та деталізацією інноваційного продукту. Впродовж наступних занять практикувалися інтерактивні форми (зокрема, «Синтез думок») обговорення проблемних питань як концептуального характеру (на кшталт «Болонська інтеграція ОС «доктор філософії»: редукція чи розвиток для України?»), так і практико-орієнтовного змісту (на кшталт – роль педагогічної інтернатури у збагаченні інноваційної культури фахівця) щодо проблематики інноватики як порівняно нової наукової галузі. Досвід організації і спрямування діяльності проблемної групи магістрантів засвідчує про конструктивність означеного підходу з огляду ще й на розвиток позитивної мотивації щодо вибору ними тематики індивідуального наукового пошуку та збагачення інноваційної культури у проведенні педагогічного експерименту. *Перспективи подальших досліджень* лежать у площині вивчення ресурсів освітньо-розвивального середовища закладу вищої освіти, задіяність яких сприятиме засвоєнню студентами регіональних педагогічних інновацій із урахуванням визнаних у професійній педагогіці критеріїв новизни – актуальність, продуктивність, сталість, змінюваність, оптимальність.

1. Афанасьєва Е.Д., Борисова Л.Г. Инновационная культура педагогов. Имидж: эл. журнал URL: http://image.websib.ru/05text_article.htm?237
2. Демея В.П. (2011). Инновационное мышление в XXI веке. М: Де – По. 232 с.
3. Каніболоцька М. (2020). Відчуття причетності вчителів як передумова успішності освітньої реформи: методичні засади дослідження. Наука і освіта. № 2. С. 38-43.
4. Кічук Н.В. (2019). Суб'єкт – суб'єктна взаємодія як пріоритет педагогіки толерантності та особистісно-професійної підготовки майбутнього фахівця // Науковий вісник ІДГУ. Серія «Педагогічні науки». Вип. 42. С. 99-102.
5. Коновальчук І.І. (2014). Теорія і технологія реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка. 461 с.
6. Осова О.О. (2017). Критеріальна база визначення інноваційної компетенції майбутніх учителів. Педагогіка і психологія. Харків, Вип. 57. С. 147-157.
7. Положення про порядок здійснення інновацій освітньої діяльності. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0946-00>
8. Шквир О.Л. (2018). Ступенева підготовка майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень: монографія. Житомир: видавництво ЖДУ ім. І. Франка. 500 с.